

Drabbade män och beroende kvinnor

– En aktstudie utifrån ett genusperspektiv

Victimized men and depending women

– A case file study with a gender perspective

Ida Rydén & Josephine Hellström

Examensarbete 15 Hp
Socialt arbete och socialpedagogik 61 – 90 Hp
Socialpedagogiska programmet
Institutionen för Individ och Samhälle
Vårterminen 2014

Förord

Att skriva denna uppsats har varit en lärorik resa. Vårt gemensamma intresse för jämställdhetsfrågor och vår nyfikenhet har varit uppsatsens motor. Med handen på hjärtat har det varit ett rent nöje att få arbeta tillsammans. Först och främst vill vi tacka vår handledare Cecilia Henning, docent i socialt arbete, för inspirerande möten under arbetets gång. Vi vill även tacka den kommun som bidrog med studiens empiri. Ett stort tack till Sabina Machon för goda råd och till våra nära och kära för mycket stöttning och kärlek. Till sist vill vi även tacka patriarkatet som har gjort den här studien möjlig.

SAMMANFATTNING

Titel:	Drabbade män och beroende kvinnor: en aktstudie ur ett genusperspektiv.
Sidantal:	33
Författare:	Ida Rydén & Josephine Hellström
Nivå:	Kandidat/examensarbete, 15 hp
Ämne:	Socialt arbete
Program:	Socialpedagogiska programmet, 180 högskolepoäng Högskolan Väst
Termin:	Vårterminen 2014
Handledare:	Cecilia Henning
Examinator:	Lars A. Svensson

Sammanfattning

Syftet med studien var att analysera biståndsutredningar utifrån ett genusperspektiv för att undersöka om det finns några skillnader både språkligt och innehållsmässigt utifrån kön. Vårt gemensamma intresse för genusfrågor och socialt arbete för individer med funktionsnedsättningar är anledningen till valet av studiens inriktning. Karin Barrons teori om att kvinnor och män med funktionsnedsättningar inte tilldelas kön har inspirerat till studien.

Med hjälp av socialkonstruktivism och ett genusperspektiv har empirin analyserats med en kvalitativ innehållsanalys. Studiens empiri består av biståndsutredningar enligt Lagen om stöd och service för vissa funktionshindrade (SFS 1993:387) angående ansökan om personlig assistans. Utredningarna kommer ifrån en relativt stor kommun.

Resultatet visar att språket i biståndsutredningarna synliggör kön och skapar olika bilder av kvinnor och män med funktionsnedsättningar. Utredningarna porträtterar mannen som drabbad av sin funktionsnedsättning, drabbad men fortfarande stark och kompetent. I samma sorts texter skildras kvinnan som att hon är, har eller har utvecklat sin funktionsnedsättning och som beroende av hjälpmedel och annat stöd.

Nyckelord: kön, genus, socialkonstruktivism, intersektionalitet, funktionsnedsättning, funktionshinder, socialpedagogik, socialt arbete, biståndsutredning, kvalitativ innehållsanalys.

ABSTRACT

Title: Victimized men and depending women:
a case file study with a gender perspective.

Number of pages: 33

Authors: Ida Rydén & Josephine Hellström

Level: Bachelor's Thesis,
15 Higher Education Credits

Subject: Social Work

Program: Program in Social pedagogy,
180 Higher Education Credits
University West

Term: Spring term 2014

Supervisor: Cecilia Henning

Examiner: Lars A. Svensson

Summary

The purpose was to analyze needs assessment investigation to explore if there are differences in the linguistic and content regarding gender. We have common interest in both gender perspective and disability care. Therefore these areas were chosen for the study. Karin Barron and her theory about disabled people being declined their gender was the inspiration to the study.

A social constructionist and a gender perspective were used throughout this research and a qualitative content analyze were used to analyze and process the documents. The documents consisted by needs assessment investigation regarding applications about personal assistance. The applications are regulated by the Swedish law, Lagen om stöd och service för vissa funktionshindrade (SFS 1993:387). The data was collected from a relatively large municipality.

The results show that in these documents gender is visible and creates different images of disabled men and women. The documents presented the men as victims of their disability, victims but still strong and abled and the women were presented as accountable of their disability and dependent of means.

Key words: sex, gender, social constructionist, intersectionality, disability, disabilities, social pedagogy, social work, needs assessment investigation, qualitative content analysis.

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
2. Bakgrund	3
2.1 Funktionshinderspolitik – En fråga om demokrati.....	3
2.2 Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade.....	3
2.2.1 Personkretsar och insatser.....	4
2.2.2 Utredningsprocess.....	5
2.3 Jämställdhet mellan kvinnor och män – ett politiskt mål	5
3. Syfte	7
3.1 Frågeställningar	7
4. Forskningsöversikt	8
4.1 Tidigare forskning	8
5. Teoretiska utgångspunkter	11
5.1 Socialkonstruktivism	11
5.2 Intersektionalitet.....	13
5.3 Genus	14
5.4 Funktionshinder.....	15
6. Metod	16
6.1 Val av ansats och metod.....	16
6.2 Urval och avgränsning.....	17
6.3 Datainsamling.....	17
6.4 Analysmetod.....	17
6.5 Analysprocess.....	18
6.6 Studiens trovärdighet.....	19
6.7 Förförståelse	20
6.8 Etiska aspekter.....	21
7. Resultat och analys	22
7.1 Att vara eller icke vara, det är frågan	22
7.2 Av var och en efter förmåga, åt var och en efter behov	24
7.3 Far rar och mor är rar	26
8. Slutdiskussion	29
8.1 Resultatdiskussion	29
8.2 Metoddiskussion.....	30
Referenslista	32

Bilagor

Bilaga 1 Informationsbrev

1. Inledning

Det manliga är mer komplett och mer dominant än det kvinnliga, närmare besläktat med verklig handling, ty det kvinnliga är ofärdigt och i underordning och tillhör den passiva kategorin snarare än den aktiva. Så är också fallet med de två ingredienser som konstituerar vår livsprincip – det rationella och det irrationella. Det rationella som tillhör själen och förståndet är maskulint, det irrationella, känslans område feminint. Själen tillhör ett överlägsnare släkte än känslan, liksom mannen gentemot kvinnan.

Philus från Alexandria i Hirdman, 2001:19.

Ovanstående citat är skrivet ungefär 100 år e. kr. Det belyser den syn på manligt och kvinnligt som länge har varit och som fortfarande är allmänt vedertaget i dagens samhälle. Att anlägga ett genusperspektiv är därför alltid relevant då människors sätt att förhålla sig till kön skapar olika förväntningar, förutsättningar och begränsningar. Beroende på kön tillskrivs människor således olika egenskaper och attribut och bemöts på olika sätt vilket i sin tur kan leda till ojämlikhet och diskriminering (Hirdman, 2001). Under en temakurs stötte vi på Barron (2008), en av de få forskare som lägger fokus på genus och funktionshinder. Barron hävdar att personer med funktionsnedsättningar är en grupp i samhället som inte tillskrivs kön och genus på samma sätt som andra vilket väckte vår nyfikenhet. Är det så att människor med funktionsnedsättningar inte tillskrivs kön i motsats till vad andra genusforskare påstår? Vad kan det få för betydelse för dessa individer? Det är vad studien ämnar undersöka då vi som socialpedagoger anser att det är viktigt att reflektera kring vilken innebörd kön/genus eller avsaknaden av kön/genus kan ha eftersom det påverkar vilket bemötande individen får. Studien kommer att undersöka och analysera biståndsutredningar via Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS)(SFS 1993:387). Utredningarna är arbetsdokument både för de som skriver dem och för de som ska verkställa beviljad insats. De påverkar arbetet med målgruppen samt individernas vardagliga liv. Ett av socialpedagogikens mest betydelsefulla kunskapsområde handlar om interaktionen mellan samhälle och individ. Individens handlande är ett resultat av hens historia. Det är i mötet med andra och med samhället som individen kan förändra så väl sig själv som sin verklighet (Åhnby, Svensson & Henning, 2013 om Madsen, 2006). Det är därför relevant för samhället och för socialpedagogiskt arbete att undersöka, analysera och ifrågasätta språket i utredningar för att främja ett reflexivt förhållningssätt. Det handlar om att skapa en medvetenhet kring språkets betydelse i konstruktionen av den sociala verkligheten då vi liksom Mattson (2005) anser att det sociala arbetet bör verka för förändring och motverka ojämlikheter på både individ- och samhällsnivå. Socialt arbete tenderar att normalisera och disciplinera snarare än att förändra. Det gör det

relevant ur ett samhälleligt och socialpedagogiskt perspektiv att undersöka huruvida funktionsnedsatta kvinnor och män beskrivs på ett sätt som skapar och upprätthåller konstruktioner av kvinnligt respektive manligt. För att kunna påverka förändringsprocesser krävs teoretiskt mångfald och metodisk flexibilitet då mänskligt handlande är komplext. Uppfinningsrikedom och kreativitet är viktiga faktorer i det socialpedagogiska arbetet eftersom varje situation och individ är unik. Det innebär att det socialpedagogiska förhållningssättet kan beskrivas som en social konstruktion då det är en rörlig process som kräver reflexiv förmåga (Berglund, 2000). Att använda sig av sin reflexiva förmåga innebär en utmaning av vanemässiga handlingar som kräver självinsikt och bedömningsförmåga. Det är viktigt att fråga sig själv; vad och varför gör jag på detta sätt och vad får det för betydelse för mig och för de personer jag möter? För att kunna utveckla och förändra de sociala konstruktionerna såväl som socialpedagogiskt arbete är det reflexiva förhållningssättet ett grundläggande krav (Eriksson & Markström, 2000).

2. Bakgrund

Här presenteras en kort överblick över den aktuella funktionshinderspolitiken, LSS (SFS 1993:387), utredningsprocessen samt jämställdhetsperspektivet inom socialtjänsten för att sätta studien i en samhälllig kontext som sedan mynnar ut i studiens syfte och frågeställningar.

2.1 Funktionshinderspolitik – En fråga om demokrati

Historiskt sett har människor med funktionsnedsättningar näst intill alltid diskriminerats och varit utestängda från stora delar av samhället. Fram till 1960-talet exkluderades de från samhället genom att inackorderas på institutioner och vårdhem. Vidare exkluderades de genom att förnekas rätt till utbildning då de ansågs vara obildbara. De har således varit beroende av andras välvilja vilket har begränsat deras möjligheter att leva ett liv på egna villkor. Institutionstänkande har syftat till att skydda de funktionsnedsatta från samhället men också tvärtom (Lindberg & Grönvik, 2011; Ineland, Molin & Sauer, 2013; prop. 1999/2000:79) vilket står i direkt kontrast i förhållande till dagens funktionshinderpolitik som syftar till att människor med funktionsnedsättning ska ges samma rätt till delaktighet, värdighet och självbestämmande som andra. Grunden för den svenska funktionshinderspolitiken finns i handlingsplanen *Från patient till medborgare* (prop. 1999/2000:79) och anger tre politiska mål; mångfald som grund för samhällsgemenskapen, samhället ska utformas så att människor med funktionsnedsättningar får möjlighet till full delaktighet samt att det ska råda jämlikhet i levnadsvillkor för alla. Arbetet ska särskilt inriktas på att förebygga och bekämpa diskriminering, att identifiera och undanröja hinder för full delaktighet i samhället och självbestämmanderätt för människor med funktionsnedsättning. Alla ska ha lika möjligheter och skyldigheter att bidra till samhällets utveckling. Det handlar bland annat om att göra viktiga områden som exempelvis utbildning, bostad- och arbetsmarknad tillgängliga för alla. Det är i grund och botten en fråga om demokrati. LSS (SFS 1993:387) är en del av den svenska lagstiftningen som regleras av riktlinjerna i handlingsplanen och den lag som studien kommer fokusera på.

2.2 Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade

LSS (SFS 1993:387) är en rättighetslag, en pluslag som fungerar som ett komplement till Socialtjänstlagen (SFS 2001:453). Lagen har en avgränsad målgrupp som har rätt till ett antal fördefinierade insatser (Lindberg & Grönvik, 2011). Lagen ska enligt 7 § 2 st LSS genom insatser garantera goda levnadsvillkor för personer med omfattande och varaktiga funktionsnedsättningar som nämns i 1 § LSS samt att de får den hjälp som behövs i det dagliga livet och att de har inflytande och medbestämmande över

det individuella stödet (6 § LSS). Målsättningen är att den enskilde individen får möjlighet att leva som andra (5 § LSS).

2.2.1 Personkretsar och insatser

Lagens målgrupp består av tre olika personkretsar vilka beskrivs som personer:

1. med utvecklingsstörning, autism eller autismliknande tillstånd,
2. med betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder efter hjärnskada i vuxen ålder föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom, eller
3. med andra varaktiga fysiska eller psykiska funktionshinder som uppenbart inte beror på normalt åldrande, om de är stora och förorsakar betydande svårigheter i den dagliga livsföringen och därmed ett omfattande behov av stöd eller service (1 § LSS).

Insatserna enligt 9 § p. 1-9 LSS erbjuds för de personer som omfattas av lagens personkretsar om behov föreligger som inte kan tillgodoses på annat håll. För de som omfattas av personkrets 1 och 2 erbjuds även insats 9 § p. 10 LSS om det föreligger behov som inte kan tillgodoses på annat håll (7 § LSS). Insatserna som anges i 9 § 1-10 LSS är:

1. rådgivning och annat personligt stöd som ställer krav på särskild kunskap om problem och livsbetingelser för människor med stora och varaktiga funktionshinder,
2. biträde av personlig assistans eller ekonomiskt stöd till skäligen kostnader för sådan assistans, till den del av behovet av stöd som inte täcks av beviljade assistanstimmar enligt 51 kap. socialförsäkringsbalken,
3. ledsagarservice,
4. biträde av kontaktperson,
5. avlösarservice i hemmet,
6. korttidsvistelse utanför det egna hemmet,
7. korttidstillsyn för skolungdom över 12 år utanför det egna hemmet i anslutning till skoldagen samt under lov,
8. boende i familjehem eller bostad med särskild service för barn och ungdomar som behöver bo utanför föräldrahemmet,

9. bostad med särskild service för vuxna eller annan särskild anpassad bostad för vuxna,
10. daglig verksamhet för personer i yrkesverksam ålder som saknar förvärvsarbete och inte utbildar sig.

2.2.2 Utredningsprocess

Allt socialt arbete inleds med någon form av utredning för att sortera, tolka och bedöma hjälpbehovet hos den enskilde individen. Fokus läggs dock ofta på det som avviker för att sedan kunna kompensera för det med diverse insatser (Svensson, Johnson & Laanemets, 2008). Den enskilde individen ansöker själv eller med hjälp av juridisk ställföreträdare om vilken eller vilka insatser som det anses föreligga behov för, något som sedan utreds av en nämnd i den enskildes bosättningskommun (16 § LSS). Nämnden får enligt 6 kap. 33 § Kommunallagen (SFS 1991:900) delegera utrednings- och beslutsfattande i nämndens namn till annan anställd inom kommunen, i detta fall en biståndshandläggare. För att få en insats beviljad enligt LSS måste den enskilde till en början bedömas tillhöra en av lagens personkretsar som nämns i 1 § LSS. Det måste sedan föreligga ett behov av sökt insats som inte kan tillgodoses på annat håll (7 § LSS). LSS innehåller inga bestämmelser kring ärendehandläggning. Det innebär att de bestämmelser som finns i Förvaltningslagen (FL)(SFS 1986:223) ska tillämpas vid handläggning av ärenden enligt LSS (Socialstyrelsen, 2010 handläggningsboken). Exempelvis ska ärenden handläggas enkelt, snabbt och billigt utan att säkerheten eftersätts. Nämnden ska uttrycka sig lättbegripligt och på andra sätt underlätta för den enskilde att ha med den att göra (7 § FL). Handläggning av ärenden som rör enskilda individer och genomförande av beslut om insatser ska dokumenteras enligt 21a § LSS. Dokumentationen ska innehålla beslut och åtgärder som har vidtagits i ärendet samt faktiska omständigheter och betydelsefulla händelser. Vidare ska dokumentationen utformas med respekt för den enskildes integritet. Den enskilde ska hållas underrättad om vad som dokumenteras och om den enskilde anser att någon uppgift är oriktig ska det antecknas (21b § LSS).

2.3 Jämställdhet mellan kvinnor och män – ett politiskt mål

Betydelsen av kön och genus har enligt Socialstyrelsen (2008) fått ökad uppmärksamhet det senaste decenniet. Ett huvudskäl är att jämställdhet mellan kvinnor och män har blivit ett övergripande politiskt mål. Kortfattat handlar det om att kvinnor och män utifrån olika behov ska ges lika möjligheter att uppnå bästa möjliga levnadsvillkor, bland annat genom att erbjudas likvärdig omsorg.

Att som biståndshandläggare oreflekterat betrakta den enskilde individen som en stereotyp kategori, exempelvis funktionshindrad och inte ta hänsyn till de olika behov som föreligger till följd av olika vardags- och livsvillkor som präglar kvinnor och män kan bli problematiskt. Handläggaren har tolkningsföreträde att bestämma hur den enskildes livssituation ska beskrivas i dokumentationen. Det är handläggaren som väljer vilka ord och emotionella laddningar som ges till beskrivningen. Det är även handläggarna som avgör vad som är väsentlig information att ha med i utredningarna. Två olika handläggares bedömningar blir sällan exakt lika då det är den enskilde handläggarens kunskap, perspektiv, yrkeserfarenhet som påverkar uppfattningen av människornas livssituation. En utredning kan komma att påverka den enskilde individen en längre tid i livet då det både är förenat med risker såsom övergrepp men även med möjligheter till emancipation. Det är därför viktigt att på ett medvetet sätt reflektera över vilka möjligheter som finns att påverka de värden och normer som får genomslag i utredningarna och i konstruktionen av det sociala livet något som jämställdhetsperspektivet kan bidra med (Svensson, Johnsson & Laanemets, 2008; Socialstyrelsen, 2008).

3. Syfte

Studiens syfte är att undersöka och analysera biståndsutredningar enligt Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (SFS 1993:387) utifrån ett genusperspektiv.

3.1 Frågeställningar

- Finns det skillnader i språket i utredningar beroende på kön? I så fall vilka?
- Finns det skillnader i vart fokus ligger i utredningarna beroende på kön?

4. Forskningsöversikt

I följande kapitel presenteras nationell och internationell forskning som vi anser ligga nära vår studie. Kapitlet inleds med forskning kring genus i socialt arbete och går sedan gradvis över till forskning inriktat på genus och funktionshinder i socialt arbete. Underlaget visar på betydelsen av ett könsteoretiskt perspektiv inom olika sociala fält, exempelvis kring tillämpning av lagar, behandlingsarbete, styr- och policydokument samt individers upplevelser av att leva med en funktionsnedsättning. Forskningen visar att kön har betydelse för vilka krav det sociala arbetet ställer och vilken hjälp den enskilda individen erbjuds. Vidare diskuteras hur kategorin kön samspelar med kategorin funktionsnedsättning och hur de påverkar individernas handlingsutrymme, vardags- och livsvillkor. Forskningen visar även att en omedvetenhet kring könets betydelse upprätthåller könsordningen genom att inte ta upp jämställdhetsfrågan. Ovanstående teoretiska resonemang kring könets betydelse tillför värdefulla aspekter till studiens analys.

4.1 Tidigare forskning

Gunnarsson (1998) har i rapporten *Socialbidrag: en fråga om kön?* studerat ekonomiskt bistånd utifrån ett könsperspektiv och fann att män generellt sett erhåller mer socialbidrag än kvinnor. Något som Gunnarsson (1998) förklarar genom att kvinnor och män lever under olika villkor. De har olika tillgång till arbetsmarknaden och socialförsäkringssystemet. Det finns dessutom olika normativa föreställningar på kvinnor och män. När de söker hjälp gör de således det utifrån olika situationer och behov vilket påverkar bedömningen och socialbidragets storlek.

Schlytter (1999) har studerat könets betydelse i studien *Kön och juridik i socialt arbete* gällande tillämpningen av 3 § Lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (SFS 1990:52) på länsrättsnivå. Schlytter (1999) har kommit fram till att det finns en flicknorm samt en pojknorm i bedömningarna av omhändertagande av unga. Studien utgick ifrån första och tredje rekvisiten vilka innebär ett missbruk av beroendeframkallande medel eller att ungdomen har ett annat socialt nedbrytande beteende som innebär att det utsätter sin hälsa eller utveckling för en påtaglig risk att skadas. Studien visade att uppfyllandet av rekvisiten bedöms på olika sätt beroende på den unges kön. I utredningarna var pojknormen mer accepterande vilket gav pojkarna ett större handlingsutrymme än flickorna, då flicknormen var mindre accepterande. Detta innebär att flickornas gräns för bruk av beroendekallande medel och socialt nedbrytande beteende dras tidigare än för pojkarna. Normerna tillskriver flickor ansvaret för sitt beteende samtidigt som ansvaret för pojkars beteende läggs på andra aktörer som exempelvis samhälle, skola, familj.

Hamreby (2004) fann i likhet med Schlytter i sin avhandling, *Flickor och pojkar i den sociala barnvården*, att normativa föreställningar kring kön och sociala problem

under 1900-talet resulterade i olika åtgärder beroende på vilket kön barnet hade. Vidare konstaterar Hamreby (2004) att tidigare forskning kring socialt arbete refererats till som könsneutral genom att anamma begrepp såsom ungdom istället för specifika ord som flicka och pojke. I själva verket har den så kallade neutrala forskningen utgått från pojkar. Forskningen har således varit könsblind i den bemärkelsen att den inte har haft ett könsteoretiskt perspektiv och undersökt och analyserat betydelsen av kön. Dock påpekar Hamreby (2004) att det har börjat ske en förändring det senaste decenniet inom forskning som rör unga i socialt arbete. Ett könsteoretiskt perspektiv har börjat användas inom studier på social barnavård men de flesta fokuserar enbart på flickor. Det innebär att det saknas studier med fokus på pojkar ur ett könsteoretiskt perspektiv.

Enligt Barron (2004b) i forskningsantologin *Genus och funktionshinder* har även samhällsvetenskaplig forskning kring funktionshinder varit könsblind. Barron (2004b) diskuterar hur könsblind forskning får konsekvenser genom att stärka föreställningen om att kvinnor och män med funktionsnedsättningar främst identifieras som funktionshindrade. Kvinnor och män med funktionsnedsättningar blir således osynliggjorda ur ett könsperspektiv och det saknas en medvetenhet inom samhällsvetenskaplig forskning om hur kön konstrueras i förhållande till funktionshinder.

I artikeln *Who am I? Women with learning difficulties (re)constructing their self-identity* konstaterar Barron (2002) att det även inom forskning kring funktionshinder har skett en förändring och könsperspektivet har under det senaste årtiondet uppmärksamats allt mera. I och med detta nya fokus har en del forskare uteslutande fokuserat på kvinnor med funktionsnedsättningars situation. Dock finns det väldigt lite forskning med fokus på män ur ett könsteoretiskt perspektiv, likt Hamrebys (2004) konstaterande om forskningen på den sociala barnavården.

I forskningsantologin *Bara funktionshindrad?* tolkar Barron (2008) avsaknaden av forskning på området maskulinitet och funktionshinder som att kategorin funktionshindrad är överordnad kategorin kön/genus och att personer med funktionsnedsättningar, framförallt män i detta fall, framställs uteslutande som funktionshindrade. Som en konsekvens av könsblind forskning hävdar Barron (2002) att kvinnor och män med funktionsnedsättningar blir osynliggjorda ur ett könsteoretiskt perspektiv. De identifieras främst utifrån sin funktionsnedsättning vilket Barron (2002) menar skulle kunna ses som ett positivt fynd genom att dessa personer inte utsätts för diskriminering baserat på deras kön. Dock anser Barron (2002) att så inte är fallet utan det handlar snarare om att målgruppen inte tillskrivs kön och genus då de inte lever upp till de ideal och stereotypa uppfattningar som är kopplade till könsnormer.

Det innebär inte att könsdiskriminering inte förekommer inom målgruppen. Barron (2002) har intervjuat kvinnor med intellektuella funktionsnedsättningar i syfte att utveckla förståelsen för sambandet mellan genus och funktionshinder. Informanterna i studien uppger att de inte är vana vid att prata om sig själva som kvinnor eller kvinn-

liga utan de beskriver att de i första hand upplever sig betraktas som funktionshindrade.

I artikeln *The bumpy road to womanhood* skriver Barron (1997) om hur unga funktionsnedsatta kvinnor strävar efter att bli identifierade som kvinnor samtidigt som de möter olika motstånd i samhället på grund av sina funktionsnedsättningar. Genom att skapa situationer där de förstärker sitt kön/genus stöter de ifrån sig rollen som funktionshindrad för att istället bli identifierade som kvinnor.

Liknande strategier fann Martino och Pallotta-Chiarolli (2003) i sin studie om rörelsehindrade pojkar *What's a boy? Addressing issues of masculinity and schooling*. Pojkarna i studien anammade typiska maskulinitetsattribut i sin normaliseringsprocess för att inte identifieras som enbart funktionshindrade. En strategi var att inte anmäla eller be om stöd när de utsatts för övergrepp av jämnåriga pojkar riktade mot deras funktionsnedsättning. Pojkarna ansåg att det var ett tecken på maskulin styrka att inte be om hjälp utan att istället hantera det själva. En del av pojkarna använde sig av sina rullstolars möjligheter för att uppfattas som mindre avvikande. Rullstolen blev en del av deras kroppar och symboliserade fart och kontroll, likt den maskulina kroppen.

I artikeln *(Dis)Able bodies, gender, and citizenship in the Swedish sports Movement* diskuterar även Apeldo (2012) betydelsen av ett könsteoretiskt perspektiv i förhållande till kvinnor och män med funktionsnedsättningar. I sin studie har Apeldo analyserat hur personer med funktionsnedsättningar framställs av Svenska Handikappidrottsförbundet. Apeldo (2012) har jämfört två olika program; *Sports Objectives: A Summary of Aims and Guidelines* och *Disability Sports Policy Programme for the Sports Movement't* som båda beskriver hur idrott kan bidra till samhället och påverka människor. *Sports Objectives* påpekar vikten av att planera och fördela resurser inom idrotten jämställt mellan kvinnor och män samt att det finns ett behov av att studera och lyfta idrotten ur ett kvinnligt perspektiv på alla nivåer. I *Disability Sports Policy Programme* nämns inte ord som kön, genus, jämställdhet, kvinna, man, pojke eller flicka alls. Programmet lyfter inte jämställdhetsfrågan ur ett könsperspektiv vilket innebär att kvinnor med funktionsnedsättningar och deras underordnade position inom idrotten inte synliggörs. Enligt Apeldo (2012) blir konsekvensen av att inte ta upp jämställdhetsfrågan att Svenska Handikappidrottsförbundet bidrar till diskursen om att personer med funktionsnedsättningar är könsneutrala.

5. Teoretiska utgångspunkter

I följande kapitel redogörs för begreppen socialkonstruktivism, intersektionalitet, genus och funktionshinder. Det centrala i teoriernas utgångspunkter bidrar tillsammans med kärnan i forskningsöversikten till studiens analys. Socialkonstruktivism som teoretiskt perspektiv bidrar till studiens analys med ett ifrågasättande av det som tas för givet för att kunna urskilja hur den sociala konstruktionen sker utifrån begreppen genus och funktionshinder som i sig själva är sociala konstruktioner (Barron, 2009). Det intersektionella perspektivet bidrar med insikten om att olika sociala kategorier, som exempelvis genus och funktionshinder, samspelar och samtidigt påverkar människors liv (Eriksson-Zetterquist & Styhre, 2007). Vidare är socialkonstruktivismen förenlig med socialpedagogiken då de båda förespråkar ett reflexivt förhållningssätt och tar de sociala och kulturella faktorerna i beaktande vid förståelse av individer och analyser av sociala sammanhang (Mattsson, 2010; Hallstedt, Högström & Nilsson, 2013).

5.1 Socialkonstruktivism

Det socialkonstruktionistiska perspektivet bygger på att den sociala verkligheten är konstruerad och skapad av människan. Dessa konstruktioner upprätthålls och åter-skapas då människan tenderar att se och uppleva det hen förväntar sig samt tar utgångspunkt i det hen redan vet för att förklara saker och ting (Mattsson, 2010; Hacking, 1999).

Människan är en social varelse som delar med sig av sina erfarenheter och kunskaper och tillsammans med andra skapar gemensamma tolkningar som är nödvändiga för människans möjligheter till samlevnad. Genom sociala processer skapas och åter-skapas tolkningar och antaganden om hur saker och ting är. När dessa antaganden och tolkningar bekräftas av andra människor i den sociala processen förstärker det synen om att de är naturliga, objektiva och sanna. Detta leder inte bara till en utveckling av gemensamma föreställningar om till exempel kvinnligt, manligt och funktionshinder men även hur kvinnor, män och personer med funktionsnedsättningar ska tolkas och förstås samt hur dessa personer bör vara. Verkligheten uppfattas så småningom som objektiv och sann men hur solid denna bild än kan tyckas vara är den produkt av människans konstruktion (Mattsson, 2010; Hacking, 1999; Berger & Luckmann, 1966). Det centrala i perspektivet är därför att inte ta något för givet utan att istället ifrågasätta faktorer och fenomen som det kanske inte reflekteras över på ett naturligt sätt (Ineland, Molin & Sauer, 2013).

Vidare fokuserar socialkonstruktivismen på språket och vilket sätt det får betydelse för hur människor agerar i sociala sammanhang (Ineland, Molin & Sauer, 2013). Tanken är att ta reda på vad som ligger bakom olika diskurser och det som uppfattas som sanning och verklighet. Foucault (Mattsson, 2010 om Foucault, 2007) skriver om diskursens betydelse för att uppfatta och tolka verkligheten. Diskurs anses vara en form

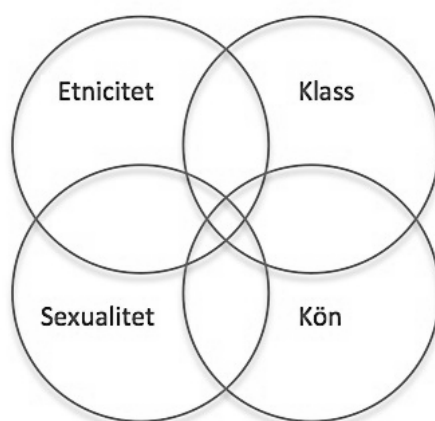
av talordning eller sanningsregim som anger ramar för vad som kan uttryckas och förstås. Språket är centralt för att kunna göra det. Utan ett språk är det omöjligt att förstå det omgivande. Att se diskursen som en talordning eller sanningsregim innebär att språkordningen blir determinerande det vill säga den gemensamma förståelsen för verkligheten är konstruerad i en maktstruktur. De begrepp och benämningar som används för olika händelser i miljön blir till viktiga verktyg i konstruktionen av den sociala verkligheten då människans medvetande formas genom språket. För att begrippliggöra och organisera den sociala verkligheten menar Mattsson (2010) att människan använder sig av kategorisering. Kategorierna bygger på den gemensamma föreställningen om dess innehåll. Kön, funktionsnedsättning, funktionshinder är kategorier, manligt och kvinnligt likaså. Kategorierna är självständiga men också beroende av och sammanvävda med andra. Dikotomier, det vill säga motsatspar som exempelvis man-kvinna är centrala för kategoriserandet. Motsatsparen är förbundna och konstruerar varandra. De utgör centrala delar av maktstrukturer då de är konstruerade i och av dem. Kategorierna bär på så vis alltid på dolda maktförhållanden som skapar ojämlikheter då vissa kategorier är överordnade andra. Det mänskliga tänkandet blir således normativt och hierarkiskt. Kategoriserandet kan också skapa stereotyper dvs. man tar fasta på några få egenskaper som sedan får representera allt hos en grupp eller person. Stereotypifiering leder således till begränsningar genom att reducera en person eller en grupp till det förutsatta.

Det finns en uppdelning inom socialkonstruktivismen där den *strikt*a konstruktivismen innebär att allt är socialt konstruerat. Den *kontextuella* konstruktivismen innebär å andra sidan att det finns objektiva och mätbara fenomen men att när de förs in i sociala sammanhang laddas dessa fenomen av våra sociala meningar och innebörder och det är där den sociala konstruktionen sker. Innebörden av t.ex. könsroller, genus och funktionshinder förändras över tid då de påverkas av den sociala och kulturella kontexten. Konstruktionen sker när individer använder sig av begreppen i sociala sammanhang, sammanhang som förändras med tiden vilket leder till att även innebörder konstrueras på nytt och får nya innebörder (Ineland, Molin och Sauer, 2013; Mattsson, 2010; Hacking, 1999). Konstruktionen är alltså en kollektiv överenskommelse och betraktas som allmän kunskap (Barron, 2004a; Ineland, Molin & Sauer, 2013).

Det kontextuella socialkonstruktionistiska perspektivet blir applicerbart på studien vars syfte är att undersöka om och i så fall hur genus konstrueras genom språket i utredningar om bistånd enligt LSS. Mötet mellan biståndshandläggare och den enskilde sker i en social miljö och är båda sociala varelser. Människor har enligt oss ett objektiva kön och en mätbar funktionsnedsättning men det vi anser är intressant att undersöka hur dessa faktorer konstrueras i det sociala sammanhanget och kommer till uttryck och får betydelse genom språket i utredningen.

5.2 Intersektionalitet

Studien ämnar analysera dokument som berör personer med funktionsnedsättningar utifrån ett genusperspektiv. Det ter sig därför naturligt att ta hänsyn till samspelet mellan kategorierna genus och funktionshinder. Ordet intersektionalitet kommer från engelskans ord *intersection* som betyder korsning eller skärningspunkt på svenska. Intersektionalitet som teoretiskt begrepp syftar att analysera hur olika socialt konstruerade kategorier av olika maktstrukturer korsar och samspelar med varandra. Det intersektionella perspektivet blottlägger att det inte går att förstå en människa bara utifrån en kategori. En människa tillhör alltid flera sociala kategorier samtidigt som till exempel kön, klass, etnicitet, sexualitet, funktionsförmåga, ålder och så vidare. som tillsammans påverkar den enskilde individens livsvillkor (Mattsson, 2010; Lykke, 2009). Enligt Eriksson-Zetterquist och Styhre (2007) utger de flesta studier sig för att främst behandla en kategori men vid närmare titt visar det sig att andra kategorier också är centrala vilket visar på behovet av ett intersektionalistiskt perspektiv. Det är först vid tillägnandet av intersektionalitet som teoretiskt perspektiv det blir möjligt att se och tolka kategoriernas samverkan. För att visualisera intersektionalitet används följande modell.

Figur 5.2.1 Intersektionalitet, samspel mellan kategorierna (Eriksson-Zetterquist & Styhre, 2007:12).

Intersektionaliteten synliggör det komplexa samspelet där olika maktstrukturer påverkar varandra men också den sociala praktiken och det mänskliga tänkandets föränderlighet. En kategori har inte alltid samma sociala innebörd. Män är exempelvis inte alltid överordnade kvinnor. Det beror på de enskilda individernas andra kategoriseringar (Mattsson, 2010; Barron, 2009). Funktionshinder är en kategori som i förhållande till individer utan funktionsnedsättning oftast hamnar i underläge oberoende av individernas kön. Män med funktionsnedsättningar är i de flesta fall underordnade kvinnor utan funktionsnedsättningar (Barron, 2009b).

5.3 Genus

Kön och genus är två begrepp som används i såväl forskning som i politik och media. Begreppen avser skillnaden mellan biologiskt kön och socialt konstruerat kön, det vill säga genus. Dock särskiljs det inte alltid längre på de två begreppen utan båda används vid beskrivandet av naturliga och sociala skillnader, till exempel kan det i sociala analyser hävdas att även begreppet kön är konstruerat (Barron, 2008; Piuva & Karlsson 2012). Barron (2008) gör detta utan att särskilja på ”naturliga” och sociala skillnader när hon diskuterar hur kön kan ses som en process vilken alla är delaktiga i då kön görs genom att anamma tillskrivna, normativa sociala föreställningar om hur en man respektive kvinna bör vara.

I denna studie kommer begreppet kön att avse det biologiska och begreppet genus den sociala konstruktionen. Vi anser att män och kvinnor föds med olika biologiska kön men att det är först i sociala sammanhang som de tillskrivs betydelse och konstruktionen av genus sker. Detta stämmer även överens med syftet, att undersöka hur genus konstrueras genom språket i det empiriska materialet.

Avsikten med en distinktion mellan kön och genus är att skilja på de biologiska och de sociala könsskillnaderna för att tydliggöra att det som ibland förknippas med kön istället kan bero på den sociala konstruktionen. Det innebär att genus bygger på tillskrivna och inlärd normativa sociala föreställningar om vad som är kvinnligt respektive manligt. Genuskategorierna är således något som människor skapar. Kvinnor är exempelvis inte mer omsorgsfulla än män på samma sätt som män inte är mer initiativtagande än kvinnor (Barron, 2008; Ineland, Molin & Sauer, 2013). Barron (2004b) menar att redan när blivande föräldrar reflekterar kring barnets kön finns det implicit en föreställning om olikheter mellan flickor och pojkar. Det har inte med det biologiska könet att göra utan handlar snarare om olika förväntade egenskaper och beteenden. Enligt Barron (2004b) gör denna dualistiska genuskategorisering att det näst intill är omöjligt att inte se kvinnor och män som motsatspar eller olikheter. Det är en naturlig del i mänskligt tänkande att kategorisera efter kön. Det blir således viktigt för människan att veta vilket kön en person har då det är avgörande för förståelsen av olika beteendemönster och livsvillkor.

Hirdman (1988, 1993, 2001) förklarar samhällets könssegregation med ett strukturellt genussystem med två logiker: Isärhållandets logik och den manliga överlägsenhetsnormen. Isärhållandets logik innebär att män och kvinnor är dikotomier, motsatspar. De har olika domäner, sfärer som de rör sig inom. Det går inte att definiera ett kön utan det andra. De är således existentiellt beroende av varandra. Hirdman (1988) hävdar att det finns ett genuskontrakt som anger regler för hur kvinnor och män bör agera och vilka egenskaper som är kvinnliga respektive manliga. Kontraktet kan ses som ett strukturellt tvång som de båda könen tyngs under, som ett ok som håller dem på plats till följd av det existentiella beroendet. Att bryta mot kontraktet innebär att avvika från normen vilket är förenligt med stora risker för könsidentiteten och individens

plats i samhället. Den manliga överlägsenhetsnormen syftar på en förtrycksmekanism som skapar och upprätthåller mannen som överlägsen och kvinnan som underordnad. Det manliga värderas som bäst, viktigt och som åtråvärt. Mannen är således normen och den mätbara människan som föreställer hur kroppen och människan är. Kvinnan jämförs med normen och blir således något avvikande. Överlägsenhetsnormen inordnar samhället och människor hierarkiskt, den både skapar och upprätthåller maktrelationen mellan könen. Den kvinnliga underordningen är ett socialt och historiskt fenomen. Det betyder inte att alla kvinnor alltid är underordnade. Det betyder inte heller att underordningen är statisk och oföränderligt med ett givet innehåll. Hirdman anser att genussystemet ska ses som en dynamisk process som skapar logiker och regelbundenheter, vilka resulterar i en socialt konstruerad könsordning. Könsordningen verkar sedan som grund för hur samhället konstrueras.

5.4 Funktionshinder

Studien kommer att fokusera på social konstruktion genom språket vilket gör det aktuellt att reda ut hur begreppen funktionsnedsättning och funktionshinder definieras i studien. Historiskt sett har det funnits många olika benämningar för personer med nedsatt funktionsförmåga. Begreppen är inte synonyma då de speglar olika historiska epoker som haft olika syften med sina benämningar (Ineland, Molin & Sauer, 2013). Socialstyrelsens terminologiråds (2007) definition av begreppen funktionshinder och funktionsnedsättning samt den miljörelativa modellen kommer att användas i studien (Molin 2013; Ineland, Molin & Sauer, 2013). Enligt Socialstyrelsens terminologiråd (2007) syftar funktionsnedsättning till någon form av nedsättning i personens fysiska, psykiska eller intellektuella funktionsförmåga. Funktionshinder i sin tur beskrivs som den begränsning som funktionsnedsättningen innebär i relation till omgivningen. Den miljörelativa modellen beskrivs på ett liknande sätt av Ineland, Molin & Sauer (2013) som anser att funktionsnedsättningen i sig existerar men att den får betydelse först i sociala sammanhang. Funktionsnedsättningen kan innebära hinder i vardagen men det beror på de sociala förutsättningar som råder i samhället och inte nödvändigtvis funktionsnedsättningen som sådan. Funktionshinder är således relationellt och inte något bestående och absolut (Lindberg & Grönvik, 2011).

Funktionshindret är en social konstruktion då funktionsnedsättningen i den sociala kontextens ges betydelse, sociala meningar och innebörder. Utgångspunkten för konstruktionen av funktionshinder är att man väljer att definiera personer med funktionsnedsättning som annorlunda och avvikande från de normativa sociala föreställningarna (Ineland, Molin & Sauer, 2013). Människor med funktionsnedsättningar har historiskt sett ofta pekats ut som avvikande i negativ bemärkelse vilket har haft en marginaliserande effekt. Vad som är normalt eller avvikande är inte en konstant kategorisering, det är etablerat i en viss situation. Det är en svår kategorisering att förhålla sig till (Gardsäter, Wallenius & Möller, 2011).

6. Metod

I följande kapitel presenteras studiens ansats- och metodval, datainsamling, urval och avgränsning. Här görs också en beskrivning av studiens analysmetod och analysprocess. Det förs även ett resonemang kring studiens trovärdighet och författarnas förståelse. Kapitlet avslutas med en redogörelse för de etiska aspekter som tagits i beaktande. En metoddiskussion förs i Slutdiskussionen, studiens avslutande kapitel.

6.1 Val av ansats och metod

Studiens syfte var att undersöka språkliga egenskaper i texter för att tolka, analysera och skapa förståelse vilket resulterade i att den kvalitativa metoden valdes. En kvalitativ ansats innebär att forskaren själv befinner sig i den sociala verklighet som ska undersökas och fokus ligger på människors agerande samt innebörden av deras handlingar. Vidare anses det inom den kvalitativa metoden inte finnas en absolut sanning utan verkligheten betraktas vara möjlig att uppfatta samt beskrivas på olika sätt. Den här typ av studier syftar därför många gånger till att skapa en djupare förståelse kring specifika händelser, personer och deras handlingar. Metoden tar även hänsyn till språkliga skillnader och egenskaper vilket gör den lämplig för studien (Bryman, 1997; Björklund & Paulsson, 2003; Boolsen, 2007; Taylor & Bogdan, 1998). En fördel med den kvalitativa metoden är att det är en öppen metod där forskaren endast i en liten utsträckning styr det insamlade materialet. Strukturering sker i regel först när all data är insamlad vilket innebär att forskarens eventuellt förutfattade meningar och förståelse inte påverkar studiens empiriska material vilket innebär att det kommer återspegla verkligheten mer korrekt. Kritik som framförs mot metoden handlar ofta om att den är subjektiv och godtycklig då forskaren själv bestämt val av fokus samt konstruktion och analys av data. Utifrån denna kritik anses kvalitativ forskning sällan vara generaliserbar eller representativ för annat än den enskilda studien. Ett argument att bemöta den kritiken är att kvalitativ forskning syftar till att öka och fördjupa förståelsen för sociala fenomen snarare än att presentera resultat som är generaliserbara och representativa för hela populationen. Forskaren väljer därför ut undersökningsenheter som är bäst lämpade för studien, det vill säga forskaren gör ett mindre och medvetet vinklat urval för att kunna gå in på djupet och studera det fenomen som studien avser. (Jacobsen, 2007; Taylor & Bogdan, 1998).

Den kvalitativa metoden kännetecknas av en induktiv arbetsprocess där utgångspunkt tas i empirin. Men det går även ha en deduktiv arbetsprocess och ta sin utgångspunkt i teorin. Ambitionen i denna studie är att låta den präglas av en abduktiv process som är en kombination av induktiv och deduktiv process. I den abduktiva processen ges möjlighet att utgå ifrån teori och empiri växelvis för att därifrån arbeta vidare med det som framkommer utan att tappa syftet (Boolsen, 2007; Bryman, 1997).

6.2 Urval och avgränsning

Urvalet gjordes samtidigt som forskningsfrågan formulerades och är ett teoretiskt urval då studien utgår ifrån ett särskilt teoretiskt resonemang och ämnar undersöka en specifik grupp i samhället (Larsson, 2010). Vi är medvetna om att vårt urval inte är representativt då studiens urval medvetet är mindre och vinklat för att kunna göra en djupare analys (Jacobsen, 2007). Urvalet preciseras ytterligare genom att fokusera på utredningar om ansökan om personlig assistans enligt 9 § 2, LSS och gällande personer som tillhör personkrets 3 enligt 1 § p3 LSS. Detta urval gjordes då utredningar kring personlig assistans är av mer omfattande karaktär än utredningar kring övriga insatser enligt 9 § LSS vilket ger ett större underlag att undersöka. Materialet blir mer jämförbart när det är samma behov som utreds hos de sökande individerna och om de tillhör samma personkrets.

Till följd av studiens omfattning, tid och resursbegränsning gjordes bedömningen att sex stycken utredningar, varav hälften gällande män och hälften kvinnor, från en kommun är en rimlig avgränsning. Det innebär att studiens empiriska material kommer från en och samma kommun, skrivna av deras biståndshandläggare och gäller just denna kommuns invånares ansökningar. Enligt vår uppskattning går syftet att uppnå med hjälp av insamlad data.

6.3 Datainsamling

Datainsamlingen tog längre tid än vad som beräknats. Det största hindret var att få kontakt med ansvariga på kommuner och det har ringts flera gånger till ett antal olika kommuner. Den första kommunen där kontakt nåddes tackade nej på grund av tidsbrist. Den andra kommunen där kontakt nåddes tackade ja men ville undersöka närmare hur de skulle gå tillväga med avidentifiering samt om det verkligen var tillåtet att lämna ut utredningarna. Efter tre veckors kontakt från och till samt väntan beslutades att gå vidare. Kontakt togs med en av de kommuner som tidigare söktes och de tackade ja på en gång vilket resulterade i valet att gå vidare med den senare kommunen. Biståndsandläggare på kommunen valde slumpmässigt ut utredningarna och innan dokumenten togs emot var de avidentifierade på personliga uppgifter, förutom kön. Utredningarna hämtades på handläggarens på kontor.

6.4 Analysmetod

Studiens syfte var att undersöka och analysera biståndsutredningar utifrån ett genusperspektiv genom att leta efter språkliga mönster i texterna. Därför är den kvalitativa innehållsanalysen ett lämpligt metodval i förhållande till studiens syfte. Den kvalitativa innehållsanalysen fokuserar på tolkning av texter för att beskriva variationer ge-

nom att identifiera skillnader och likheter i textinnehåll. Ibland är det fruktbart för analysen att räkna exempelvis företeelser, ord, uttryck, kategorier, koder (Bergström & Boréus, 2012; Lundman & Hällgren Graneheim, 2012).

I alla texter finns manifesta och latent innehåll. Det manifesta innehållet är det textnära och uppenbara innehållet som uttrycks på en beskrivande nivå i form av kategorier och det latent innehåll är det underliggande budskap som finns i texten som uttrycks på en tolkande nivå i form av teman. Centrala begrepp i metoden är analysenhet, domän, meningsenhet, kondenserad meningsenhet, kod, kategori och tema. Genom att förklara dessa begrepp ges en bild av hur innehållsanalysen går till. *Analysenhet* är det material som ska analyseras och en *domän* är delar av analysenheten som handlar om ett specifikt område. En *meningsenhet* är en meningsbärande del av texten som utgörs av meningar eller stycken som hör ihop i sitt manifesta innehåll och sammanhang samt är relevanta för studiens syfte. En *kondenserad meningsenhet* är en nedbruten meningsenhet med endast det centrala innehållet kvar. Ur de kondenserade meningsenheterna abstraheras *koder* som lyfter innehållet till en högre logisk nivå. En kod är en etikett på en meningsenhet som kort beskriver dess innehåll. Flera koder med liknande innehåll utgör en *kategori* och det går om det är fruktbart även att göra *underkategorier*. Nästa steg i analysen är att skapa ett *tema* vilket innebär att underliggande latent budskap i ett antal kategorier binds samman. Temat är således den röda tråden i analysenheten och svaret på vad texten handlar om på en tolkande nivå (Lundman & Hällgren Graneheim, 2012; Jacobsen, 2007).

Den kvalitativa innehållsanalysen kan genomföras på olika abstraktions- och tolkningsnivåer vilket kan vara både en fördel och nackdel. Att arbeta för abstrakt kan försvåra utvecklingen av givande och logiska kategorier och teman. Att arbeta för nära texten ger en beskrivning av det manifesta innehållet som kan leda till en alltför nära och detaljerad kodning. Det skulle kunna leda till att helhetssammanhanget missas. Metoden är applicerbar och formbar till många olika syften och datamaterial samt till forskarens erfarenhet och kunskap vilket gör att den är lämplig i förhållande till studien (Lundman & Hällgren Graneheim, 2012). En styrka med innehållsanalysen är att hitta mönster i ett stort material och då empirin till en början bestod av drygt 100 sidor data ansågs metoden adekvat i förhållande till studiens förutsättningar.

6.5 Analysprocess

För att få en uppfattning om analysenheternas innehåll samt struktur inleddes analysen med en pilotstudie där vi läste två olika utredningar, en gällande en man samt en gällande en kvinna. Redan i det här stadiet kunde en del skillnader i språket samt fokus urskiljas vilket inspirerade till att fem domäner valdes ut för den fortsatta analysen. Domänerna var beskrivning av funktionsnedsättning, beskrivning av det som hindrar, beskrivning av person och av personens förmåga/oförmåga, behov och intres-

sen samt beskrivning av social situation. Resterande utredningar bearbetades vilket visade att valda domäner var användbara och fruktbara.

Med målsättningen att stärka analysens giltighet lästes alla utredningar upprepade gånger och på varsitt håll för att hitta meningsbärande enheter för att sedan tillsammans gå igenom materialet och fynden. Från denna tidpunkt utfördes allt analysarbete gemensamt. Efter gemensam genomgång av materialet kondenserades och kodades meningsenheterna för att slutligen kategoriseras i tabellformat. Denna process gjordes på varje utredning, sedan sorterades de efter kön och därefter kunde likheter och skillnader samt specifika mönster urskiljas. Vid kategoriseringen kodades en del om för att tydliggöra det som vi tillsammans fann var det centrala i meningsenheterna. Även kategorierna har under processen reviderats samt meningsenheter bytt plats i samband med omkodning. Därefter framkom de teman som belyser det latent innehåll i domänerna.

Domän	Kategori	Tema
Beskrivning av funktionsnedsättning	Funktion bunden till person	Personen är sin funktionsnedsättning
	Person ansvarig för funktionsnedsättning	
	Inre orsak	
	Funktionsnedsättning till följd av	Personen har drabbats av en funktionsnedsättning.
	Drabbats av en hjärnskada på grund av strålning	
	Skada från strålning	

Figur 6.1 Exempel på domän, kategorier och tema från innehållsanalysen av utredningarna. Modellen är en fri tolkning av Lundman & Hällgren, Granheim, 2012:194.

6.6 Studiens trovärdighet

Enligt Graneheim och Hällgren Lundman (2012) förekommer begreppet trovärdighet i diskussioner kring kvalitativ innehållsanalys och de menar att det är viktigt som forskare att visa trovärdigheten i sina resultat. För att göra det används begreppen giltighet, tillförlitlighet, överförbarhet och delaktighet i studien. Ett resultat anses *giltigt* om det lyfter fram det karaktäristiska som är representativt eller typiskt för det som beskrivs. Kort handlar giltighet om hur sant resultatet är. Studiens *tillförlitlighet*

kan stärkas av en noggrann beskrivning av analysen. Det handlar om att verifiera sina ställningstaganden under hela forskningsprocessen. *Överförbarhet* handlar om i vilken mån resultatet kan överföras till en annan kontext. Författaren kan ge förslag för överförbarhet men det är läsaren som avgör och för att underlätta bedömningen är det viktigt att ge noggranna beskrivningar av urval, datainsamling, analys och omständigheter som utgör studiens kontext. Genom ett flertal ställningstaganden har hänsyn tagits till ovanstående begrepp. Det faktum att vi är två författare som har tolkat materialet både på varsitt håll men även tillsammans har bidragit till ytterligare reflektion samt att koder, kategorier och teman vidareutvecklats. Målsättningen har varit att noggrant beskriva analysprocessen, urvalet av empirin och omständigheter för att ge läsaren möjlighet att bedöma studiens trovärdighet. I uppsatsen presenteras en del av de meningsenheter och teman som bidragit till studiens resultat vilket är ytterligare en faktor som kan stärka studiens trovärdighet. I kvalitativa studier är forskarens *delaktighet* given då det krävs egna tolkningar i analysen, neutralitet är inte ett möjligt förhållningssätt. Det innebär att studien inte kan ses som oberoende av forskaren. Det är därför viktigt som forskare att reflektera kring sin förförståelse och hur den kan påverka resultatet (Graneheim & Lundman, 2012; Jacobsen, 2007).

6.7 Förförståelse

Vi lever i samhället och är således en del av den sociala konstruktionen. De normativa föreställningarna är lika införlivade i oss som i andra vilket är något vi tagit hänsyn till då vi vet att det kan påverka vår förmåga att förhålla oss objektiva. Tillsammans har vi blandade erfarenheter och kunskaper som utgör vår förförståelse inför studiens område. Dels läser vi en utbildning i socialt arbete som innehållit kurser i ämnen om exempelvis kön och genus, utredningsmetodik och handläggning, socialpedagogiskt arbete med personer med fysiska och psykiska funktionsnedsättningar. Dessutom har vi båda arbetat på olika sätt i verksamheter som regleras av LSS. När det kommer till genus är det något vi är med och konstruerar och reproducerar dagligen, en del medvetet men till en stor del omedvetet. Dessa faktorer, och säkert mycket mer, skapar vår förförståelse och kan bli svår att bortse ifrån och upptäcka i ett forskningssammanhang. Thomassen (2007) menar att när människan träffas av multipla sinnesintryck, organiseras intrycken utifrån olika intressen, perspektiv och antaganden vilket innebär att denna process inte är förutsättningslös. Det skulle kunna innebära att vi fokuserar extra på en del faktorer med konsekvensen att andra utesluts. Dock behöver inte förförståelsen bara innebära en negativ inverkan hos forskaren. Thomassen tar hjälp av Gadamer när hon förklarar att det är med hjälp av förståelsen vi redan har som vi kan greppa och skapa en mening i det nya vi möter. Vi är medvetna om att vår förförståelse kan försvåra processen genom att vi exempelvis tar vissa faktorer i vår empiri för givet eller missar kategorier och konstruktioner i språket för att det är av oss förväntade. För att motverka att vår förförståelse får en negativ inverkan på stu-

dien tar vi stöd i vår teoretiska kunskapsbas i alla steg under studiens gång och vår ambition är att under processen bibehålla ett objektiva förhållningssätt.

6.8 Etiska aspekter

När viktiga värden för enskilda personer eller samhället står på spel blir etiska överväganden aktuella. Etik hjälper oss människor att tänka kring vårt handlande i termer av rätt eller fel och ger således ett förhållningssätt för hur vi bör uppföra oss mot varandra. Etik i forskning handlar om att medvetet reflektera över vad forskningen kan innebära för informanterna, forskarsamhället och det övriga samhället. Det är avgörande för hur man väljer att gå tillväga i forskningsprocessen (Kalman & Lövgren, 2012; Blennberger, 2005). Vetenskapsrådet (2002) behandlar frågor som berör etiska aspekter i forskning och har formulerat fyra krav som bör användas där informanter medverkar; informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. Studien är en dokumentanalys och har således inga informanter. Därmed är det inte sagt att etisk medvetenhet inte är av vikt och att ingen kan tänkas komma till skada. All forskning får konsekvenser, oavsett informanter eller ej (Skaerbaek, 2012). I ansökan om att ta del av LSS-biståndsutredningar gavs information om studien i ett informationsbrev, se bilaga 1. Vi bad om samtycke att använda utredningarna i arbetet under premisserna att de endast kommer användas i studien, att ingen obehörig kommer åt materialet och att det kommer presenteras på ett sätt som garanterar att informationen inte kan härledas tillbaka till någon enskild individ eller grupp efter publikation. Därmed togs hänsyn till vetenskapsrådets fyra krav som handlar om att värna om de enskildas integritet både före, under och efter forskningsprocessen (Vetenskapsrådet, 2002). Det är svårt att förutse reaktionerna på sin forskning och därför är det av vikt att inta en etisk medvetenhet för att förhindra skada genom att kontinuerligt överväga risker då etiska dilemman kan uppstå före, under och efter forskningsprocessen. Särskilt när det gäller forskning som berör svaga grupper i samhället (Kalman & Lövgren, 2012; Blennberger, 2005). För att kunna hålla ett objektiva förhållningssätt samt eliminera risken att röja de enskildas identiteter önskades avidentifierade utredningar gällande individ och biståndshandläggare från en kommun som ingen av oss har någon anknytning till.

I överensstämmelse med socialkonstruktivismen anser vi att språket och de begrepp och benämningar som används är viktiga verktyg i konstruktionen av den sociala verkligheten. Syftet med studien är inte att presentera en absolut sanning. Istället eftersträvas att redogöra för en tolkning som kan bidra med förståelse och skapa en bild av hur villkor och strukturer ser ut för vårt sociala och samhällsliga liv (Blennberger, 2005). Det är därmed av vikt att tänka på hur vi som forskare uttrycker oss och presenterar resultatet då det inte bara får betydelse ur ett etiskt perspektiv utan även i konstruktionen av den gemensamma verklighetsuppfattningen (Skaerbaek, 2012; Blennberger, 2005). Det är även viktigt att gentemot forskarsamhället visa god forsk-

ningssed genom att hedra värden som noggrannhet, ärlighet och opartiskhet. Det handlar om ta ansvar för sin kunskapsprodukt och att redogöra för sina källor korrekt samt att inte plagiera, fabricera eller snedvrída resultat (Kalman & Lövgren, 2012).

7. Resultat och analys

I följande kapitel presenteras resultat och analys med hjälp studiens teorier och forskningsöversikt. Under analysens process framkom fem domäner. Tre av dem valdes ut för att presentera analysens resultat då de var mest representativa i förhållande till studiens frågeställningar. I varje avsnitt presenteras vald domän kort och resultatet illustreras med hjälp av meningsbärande enheter. Resultaten diskuteras därefter och varje avsnitt avslutas med författarnas egna reflektioner.

7.1 Att vara eller icke vara, det är frågan

Den första domänen som presenteras innehåller meningsenheter där själva funktionsnedsättningen beskrivs. För att kunna göra en bedömning av personkretstillhörighets måste individens funktionsnedsättning definieras och preciseras.

Vid analysen av männens utredningar framkom att deras funktionsnedsättning främst beskrevs som något de blivit drabbade av. Det var en yttre orsak som personen fallit offer för med komplikationen att en funktionsnedsättning uppstår.

X har en funktionsnedsättning till följd av en motorcykelolycka. Man 1.

X har drabbats av en hjärnskada som sannolikt beror på en strålningsreaktion. Man 3.

X drabbades i augusti 2000 av en stroke. X har sedan dess en halvsidig förlamning i vänster sida. Man 2.

Ovan presenterade meningsenheter med flera skapade kategorier som tillsammans utgjorde temat *Personen är drabbad av sin funktionsnedsättning*. Analysen av utredningarna gällande kvinnorna gav en annan bild än den gällande männen. Där beskrivs funktionsnedsättningen vara något personen fått, utvecklat eller är. Nedan presenteras exempel på meningsenheter som skapade kategorier där temat blev *Personen är sin funktionsnedsättning*.

Enligt läkarintyget fick X sina första skov av sjukdomen MS med känselstörningar år 1983. Kvinna 1.

X är en kvinna med Cerebral pares, CP, ataktisk, och även svaghet i armarna. Kvinna 2.

Hon har också utvecklat en grav skolios med kraftig snedhet i ryggen som planerar att opereras under hösten. Kvinna 1.

Svårigheten med X:s sår är att hon är så svullen i ben och fötter. Får hon ej ner svullnaden kommer såret ej läka. Kvinna 2.

De presenterade meningsbärande enheterna visar att relationen mellan individ och funktionsnedsättning skiljer sig åt i språket beroende på kön. Männerna var drabbade av en funktionsnedsättning och kvinnorna har, är eller har utvecklat sin funktionsnedsättning. Här kan dras kopplingar till Schlytters avhandling (1999) som visade att beroende på kön och dess norm tillskrivs individen olika ansvar i förhållande till den aktuella problematiken. Schlytter (1999) beskrev hur flickorna ansågs bära på ansvaret för sin situation och sitt beteende till skillnad från pojkarna där ansvaret snarare bedömdes ligga på andra utomstående aktörer än på pojken själv. Schlytters resonemang skulle kunna förklara varför funktionsnedsättningen i människans utredningar beskrivs som en yttre faktor som de blivit drabbade av samt varför funktionsnedsättningen beskrivs som en egenskap i kvinnornas utredningar.

I den ovan presenterade empirin kan kopplingar till socialkonstruktivismen och dess kategorier göras. I de meningsbärande enheter som finns i domänen *Beskrivning av funktionsnedsättning* angående männen benämns de i huvudsak med sitt namn. Personen som individ är i centrum och kategorin man poängteras inte. Däremot i kvinnornas utredningar benämns de, förutom vid sitt namn, även som "hon" vid ett flertal tillfällen. Kategorin kvinna poängteras upprepade gånger när handläggarna väljer att använda ordet hon i en kombination med personens namn. Den här skillnaden i språket kan förklaras med hjälp av överlägsenhetsnormen, där mannen är normen och kvinnan därmed avvikande (Hirdman, 1988). Mannens kön är inte nödvändigt att uttala då han är normen, kvinnans kön poängteras just för att hon är avvikande.

Språkets betydelse blir tydlig när handläggarna uttrycker och beskriver relationen mellan individ och funktionsnedsättning olika beroende på kön. Männens problematik läggs utanför honom själv, han har blivit drabbad av en yttre faktor som resulterat i en funktionsnedsättning. Funktionsnedsättningen hos kvinnorna däremot beskrivs snarare som en egenskap. Individerna i utredningarna har liknande utgångslägen men texten och ordens innebörd får olika betydelse i den sociala processen. Kvinnorna beskrivs som ansvariga för funktionsnedsättningen till skillnad från männen som beskrivs som offer. Genom språket konstrueras kvinnorna till att bära funktionsnedsättningen som en egenskap och männen konstrueras som drabbade. Det blir tydligt hur språket skiljer sig åt mellan könen samt hur genus skapas och får betydelse i den sociala konstruktionen.

Analysen har genomförts med hjälp av ett socialkonstruktivistiskt perspektiv med syftet att ifrågasätta det som annars tas för givet för att undersöka vad som kan ligga bakom. När handläggaren använder ordet hon om kvinnor men utesluter ordet han i samma typ av text gällande män kan det verka banalt. I själva verket kan den här typen av sociala processer och språkliga konstruktioner bidra till att föreställningar om mannen som norm och kvinnan som avvikande återskapas och upprätthålls. Här kan också dras kopplingar till Hamreby (2004) och Barron (2002, 2008) som funnit att könsneutral forskning i själva verket utgått från män vilket resulterat i att det manliga oreflekterat presenteras som norm. Det skulle kunna ses som en del av den sociala

konstruktionen av det manliga som norm. Det innebär också att forskning på pojkar och män ur ett könsteoretiskt perspektiv saknas inom socialt arbete. Barron (2002, 2008) har kommit fram till att det gällande studiens målgrupp inte tillskrivs kön och att det beror på att kategorin funktionsnedsatt är överordnad kategorin kön. Det stämmer delvis in på vår studie, det vill säga det stämmer in på männen men inte på kvinnorna där könet synliggörs genom språket.

7.2 Av var och en efter förmåga, åt var och en efter behov

I den andra domänen undersöktes vilka behov och intressen som utmärktes i utredningarna. För att vara berättigad assistans måste individens grundläggande behov överskrida en viss omfattning. Till de grundläggande behoven hör att äta och dricka, toalettbesök, av- och påklädning, personlig hygien, förflyttning samt kommunikation. Om de grundläggande behoven är omfattande nog för att berättiga individen personlig assistans görs det även en bedömning av övriga behov som föreligger och som individen önskar få hjälp med. I analysen framkom skillnader i männen och kvinnornas utredningar som resulterade i två teman; *Behov inriktat på inre egenskaper* och *Behov inriktat mot yttre egenskaper*.

I männens utredningar betonades behovet av att träna och ha ett aktivt liv. Möjligheten att tillgodose behovet att kunna träna och utföra fritidsaktiviteter poängterades vara viktigt.

X är väldigt aktiv i sin vardag och åker iväg på aktiviteter flera gånger i veckan, vilket är väldigt viktigt för honom. [...] X aktiviteter och träning är en mycket viktig del i hans liv och för att han ska få må så bra han kan med de förutsättningar han har[...] Man 2.

X ansöker om ståträning och massage med 1 timme per dag. Man 1.

Han behöver påstötning, framplockning och guidning för att genomföra aktiviteterna. Man 3.

Meningsenheterna ovan ingår i temat *Behov inriktat på inre egenskaper* som tog form då ett antal kategorier främst inriktade sig på att stärka och bygga upp förmågor och funktioner hos individerna. Träning är ett behov som även uppmärksammades i kvinnornas utredningar men det var inte i samma omfattning och till skillnad från i männens utredningar ifrågasattes det.

X ansöker om fortsatt 35 minuter/ dagligen för denna träning. Under-tecknad ställer frågan om X orkar träna så mycket. Kvinna 1.

I kvinnornas utredningar betonades behov som var av en annan karaktär än i männens utredningar. Bland annat förekom behov som hjälp med hår, makeup, kläd- och öv-

riga inköp, klädvård, skötsel av blommor och hem, frisör-, biblioteks- och tandläkarbesök samt promenader och post- och bankärenden.

Fritidsaktiviteter: X vill gå och fika, shoppa och gå promenader. Kvinna 2.

[...]utnyttjar tiden till att vara på torget för att handla frukt och blommor, titta på kläder i stan, ta en fika, göra sig i ordning inför tjejträffar, titta på teater, besöka sin mamma, åka till Ullared och Ikea samt få hjälp vid bridge en gång i veckan med av- och påtagning av ytterkläder. Kvinna 1.

1. Kammar sig- Kan [...] 3. Rakar sig/lägger makeup- kan ej. Kvinna 1.

Kategorierna som resulterade i temat *Behov inriktat på yttre egenskaper* fokuserade på bland annat utseende, kläder och hushåll. Dess meningsbärande enheter kommer uteslutande från utredningarna gällande kvinnorna

Att männen och kvinnornas behov och intressen skiljer sig åt i utredningarna skulle kunna förklaras utifrån det socialkonstruktivistiska perspektivet. Som ovan nämnt är behoven inriktade på träning, kroppen och funktion i männens utredningar vilket skulle kunna kopplas till Martino & Pallotta-Chiarollis (2003) forskning som visar att pojkar med funktionsnedsättningar anammar typiskt manliga attribut som en strategi för att identifieras utefter kategorin man istället för kategorin funktionshindrad. Att det i kvinnornas utredningar betonas behov som har med det yttre att göra skulle kunna förklaras med Barrons (1997) teori om att kvinnor med funktionsnedsättningar strävar efter att bli identifierade utifrån sitt kön genom att skapa situationer som förstärker kön och genus då de möter motstånd på grund av deras tillhörighet i kategorin funktionshindrad.

Det skulle också kunna förklaras utifrån den sociala konstruktionen och de implicita föreställningar kring manligt och kvinnligt som bidrar till olika förväntade egenskaper och beteendemönster (Barron, 2004b; Mattsson, 2010). Genom att handla i samspel med de förväntade egenskaper och beteendemönster anammar och upprätthåller männen och kvinnorna genuskontraktet (Hirdman, 1988).

Ytterligare ett sätt att förklara de skilda behoven i utredningarna är med hjälp av Gunnarsson (1998) och Hamreby (2004). Både Gunnarssons och Hamrebys forskning visar att olika föreställningar kring män och kvinnor påverkar deras livsvillkor och vilken hjälp de söker och får.

Att det finns implicita föreställningar om kvinnligt och manligt blir tydligt i empirin. Det visar sig bland annat genom att behoven i utredningarna ser olika ut hos män och kvinnor. Ett sätt att se på det är att det kan vara ett uttryck för hur individen förhåller sig till genuskontraktet för att inte avvika från normen (Hirdman, 1988). Det kan även ses som att männen och kvinnorna omedvetet förstärker sin könstillhörighet i

syfte att skapa en distans till den avvikande kategorin funktionsnedsatt (Barron, 1997; Martino & Pallotta-Chiarolli, 2003).

Utifrån det latent budskapet vi funnit i texterna förväntas kvinnorna vara mer måna om sitt yttre och sitt hem samtidigt som männen förväntas träna och vara mer aktiva. En reflektion är att kvinna 1:s beteende bryter mot sociala föreställningar och genuskontraktet angående sitt behov av att träna vilket kan vara en orsak till att hon och hennes behov blir ifrågasatt.

7.3 Far rar och mor är rar

I utredningarna beskrivs personen i olika avseenden bland annat som person men också utifrån förmåga, oförmåga och hjälpbehov. Den tredje domänen handlar om den här sortens beskrivningar.

Det återfanns inget gemensamt i denna domän i männen utredningar. Hos Man 2 saknas positiva och negativa enheter. Hos Man 1 var enheterna uteslutande positiva beskrivningar med fokus på hans intressen och förmågor.

X är händig och tycker om att pyssla med olika praktiska projekt. Han tycker till exempel om att renovera gamla möbler och besöker gärna lop-pisar. Man 1.

Man 3 utgjorde majoriteten av de meningsbärande enheterna. Gemensamt för enheterna var att de beskrev honom som passiv, långsam och att han generellt har problem med att planera sin dag samt behöver påstötning.

Patienten har dock blivit mer passiv, blivit sittandes i rullstolen... Generellt sett har X problem med att planera sina dagliga aktiviteter. Han behöver påstötning [...] Han tar inga egna initiativ. Man 3.

Den här typen av beskrivningar återfanns inte hos någon av de andra männen däremot förekom de i samtliga utredningar gällande kvinnorna samt i större utsträckning.

Är hjälpmedelsberoende vid alla förflyttningar. Kvinna 1

X är beroende av hjälpmedel för att klara sin livsföring. Kvinna 3

[...] och är rullstolsbunden. Kvinna 2.

Empirin visar att kvinnorna beskrevs vara hjälpmedelsberoende till skillnad från männen som beskrevs vara i behov av hjälp. Majoriteten av de meningsbärande enheterna som beskrev männens hjälpbehov inleddes med vad männen kunde och fortsatte sen med vad de behövde hjälp. Det männen däremot inte klarade av beskrevs

som att han behövde hjälp eller fick hjälp. Vidare poängteras männens möjligheter i utredningarna och deras förmåga beskrevs i positiva ordalag.

X klarar av att tvätta sig från huvudet och ner till knäna, dock behöver han hjälp med att tvätta[...] Man 1.

X är i behov av hjälp med strumpor och att knäppa knappar. Man 1.

X kan både torka sig och tvätta händerna i samband med toalettbesök.
Man 2.

I utredningarna gällande kvinnorna visade analysen att beskrivningarna av deras förmåga skilde sig mer åt. Det fanns liknande resonemang som hos männen, det vill säga att förmågan till att utföra vissa moment betonas, däremot var här vanligare att hjälpbehovet beskrevs först och därefter vad personen klarade av att utföra på egen hand.

Klarar att tvätta överkropp men behöver hjälp och stöttning för ben och fötter samt rygg. Kvinna 2.

Hon behöver hjälp med att iordningställa frukost. X äter och dricker självständigt. Kvinna 3.

Det kvinnorna inte klarade av beskrevs dels som att de var i behov av hjälp, som i männen utredningar, men övervägande beskrevs svårigheter eller oförmågor att utföra vissa moment.

Har ej rörelseförmåga att nå ansikte och hår. Kvinna 3.

Hon är i behov av hjälp på många sätt[...] Kvinna 2.

Hon klarar inte heller längre att tvätta sig själv i ansiktet eller under armarna utan behöver hjälp med detta. Kvinna 1.

Sammanfattningsvis kan vi konstatera att det finns både likheter och skillnader i hur männen och kvinnorna beskrivs men också skillnader i hur de olika männen beskrivs. I huvudsak var det positiva och objektiva beskrivningar av männen och blandat positiva och negativa beskrivningar av kvinnorna. Dock var det övervägande negativa beskrivningar gällande kvinnorna. Att männen beskrivs positivt och kvinnorna negativt skulle kunna förklaras med hjälp av isärhållandets logik som innebär att kategorierna man och kvinna är dikotomier. Det vill säga att kategorierna är varandra motsatser som skapar och upprätthåller varandra. Om den ena beskrivs positivt måste den andra beskrivas negativt (Hirdman, 1988). Även Barron (2004b) menar att denna dualistiska genuskategorisering gör det är nästintill omöjligt att inte se kvinnor och män som olikheter då det är en naturlig del i det mänskliga tänkandet att kategorisera efter kön. Att det i männen utredningar är vanligast att betona förmågor istället för hjälpbehov och tvärtom i kvinnornas skulle kunna förklaras med hjälp av Martino och Pallotta-Chiarolli (2003). Deras studie visade att unga män med funktionsnedsättningar

själva framhäver sina styrkor för att det anses mer maskulint att kunna och att inte behöva hjälp.

Gemensamt i utredningarna gällande kvinnorna var att långt fler personbeskrivningar återfanns än i männens utredningar. Det kan förstås utifrån att kvinnorna vid ett flertal tillfällen beskrivs som sin funktionsnedsättning och att männens funktionsnedsättning förklaras av en yttre faktor som ej bunden till individen.

8. Slutdiskussion

I detta avslutande kapitel presenteras studiens slutsatser, författarnas reflektioner och studiens implikationer för socialpedagogiskt arbete samt förslag till vidare forskning. Det förs även en metoddiskussion som tar upp författarnas reflektioner om studiens tillvägagångssätt.

8.1 Resultatdiskussion

Studiens syfte var att undersöka och analysera biståndsutredningar enligt LSS (SFS 1993:387). Analysen gjordes utifrån ett genusperspektiv och ämnade svara på om språket och fokus skiljer sig åt i utredningarna beroende på kön. Resultatet visar att kön och genus framkommer i de utredningar som analyserats vilket går emot Barrons teori om att målgruppen skulle betraktas som könlös. En förklaring till det kan vara att de utredningar som analyserats rörde individer vars funktionsnedsättningar uppstått i vuxen ålder. Det innebär att de vuxit upp utan en funktionskillnad och därmed tillskrivits genus under sin uppväxt. Kategorin genus är således överordnad kategorin funktionsnedsättning hos individerna i utredningarna. Däremot finns inte vetenskapen om vilken ställning biståndshandläggarna tagit till kön, genus och jämställdhetsaspekter i utredningarna. En orsak till att språk och fokus skiljer sig skulle kunna vara att biståndshandläggarna inte medvetet tagit hänsyn till kön. Det i sin tur kan leda till att de omedvetet upprätthåller kvinnan som underordnad genom att osynliggöra rådande maktförhållande på samma sätt som i Apelmos forskning.

Den enskilde biståndshandläggaren får betydelse för konstruktionen av genus i förhållande till individen och kan därmed antingen bidra till samhällsförändring eller samhällsstagnation. Det socialpedagogiska perspektivet kan bidra med den uppfinningsrikedom och kreativitet som behövs i mötet med individer då varje möte är unikt. Vetenskapen om betydelsen av den sociala konstruktionen och dess process är viktig i det socialpedagogiska arbetet då det å ena sidan kan verka för en förändring av, alternativt upprätthålla, normer. Vi anser som nämnt i inledningen att socialt arbete bör motverka samhällsstagnation för att istället med hjälp av ett socialpedagogiskt förhållningssätt verka för samhällsförändring på såväl individ- som samhällsnivå. Ett sätt att uppnå det kan vara att med hjälp av att det socialkonstruktivistiska perspektivet ifrågasätta fenomen och beteenden som annars tas för givet.

Ett särskilt utmärkande resultat i studien berör hur männen och kvinnornas funktionsnedsättningar beskrevs, vilket även inspirerade till studiens titel. Männen beskrevs som drabbade av sina funktionsnedsättningar medan kvinnorna beskrevs ha ett ansvar i förhållande till sin funktionsnedsättning. Likt Schlytters resultat åläggs kvinnan ett större ansvar och den manliga normen är mer accepterande. Det leder till att mannen får ett större handlingsutrymme och frias från ansvar i situationer där kvinnan skuldbeläggs.

Sammanfattningsvis kan vi konstatera att kvinnor och män presenteras olika vilket visar att språk såväl som fokus skiljer sig åt beroende på kön i de analyserade utredningarna. Språket har som nämnt stor betydelse för hur vi uppfattar och skapar den sociala världen. Genom att presentera män och kvinnor olika konstrueras och upprätthålls föreställningar om kvinnligt och manligt som dikotomier. Som nämns i inledningen är ett av socialpedagogikens viktigaste kunskapsområden hur interaktionen mellan individ och samhälle går till. Individens handlande är en produkt av sin historia vilket förklarar varför konstruktionerna av kvinnligt och manligt reproduceras och upprätthålls från generation till generation. Det är möjligt att påverka den sociala konstruktionen genom interaktion med andra men individerna är fortfarande präglade av sin historia vilket försvårar förändringsprocesserna. Ett exempel på hur svårförändrad konstruktionen är, är citatet i inledningen som är närmare 2000 år gammalt men som fortfarande är aktuellt än idag. Under studiens gång fick vi frågan varför det inte händer någonting trots den kunskap som finns kring kön och genus. Vi förklarar den svårförändrade könskonstruktionen med hjälp av isärhållandets logik och genuskontraktet. Isärhållandets logik skiljer på män och kvinnor och pekar ut dem som dikotomier. Genuskontraktet upprätthåller män och kvinnor som dikotomier och anger strukturella regler de måste följa för att få behålla sin könsidentitet och sin plats i samhället. Vilket innebär olika förväntade beteenden för män och andra för kvinnor. Män ses som initiativtagande medan kvinnor ses som omsorgsfulla. Att bryta mot kontraktet och därmed avvika från normen är förenat med stora risker för individens könsidentitet och plats i samhället. Tänk dig själv att du är kvinna/man och går in på herrarnas/damernas toalett...

Vi vidhåller att ett genusperspektiv/könsteoretiskt perspektiv alltid är relevant då det får stora betydelser för samhället och för människors levnads- och livsvillkor. Förslag till vidare forskning är således oändliga. Studiens frågeställningar skulle exempelvis kunna användas på andra arbetsdokument inom socialt arbete, så som utredningar och genomförandeplaner enligt Socialtjänstlagen (SFS 2001:453), Lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (SFS 1990:52), Lagen om vård av missbrukare i vissa fall (SFS 1988:870) eller Lagen om psykiatrisk tvångsvård (SFS 1991:1128). Vidare skulle det även vara intressant att jämföra LSS olika personkretsar med varandra samt att geografiska aspekter och sociala kategorier skulle kunna tas i beaktande. Ytterligare en intressant aspekt är att undersöka om det finns språkliga skillnader i utredningar utifrån biståndshandläggarens kön och utbildningsbakgrund.

8.2 Metoddiskussion

Den kvalitativa metoden kritiserar för att vara subjektiv och godtycklig eftersom forskaren till stor del är delaktig i dataproduktionen. Vi som forskare har inte medverkat i dataproduktionen eller varit med och valt ut de specifika utredningarna. Metoden kritiserar även för att sällan vara generaliserbar eller representativ. Det var aldrig tanken

med studien eftersom vi ville gå in på djupet och studera ett särskilt fenomen för att skapa förståelse och en bild av hur villkor och strukturer kan se ut för kvinnor och män i utredningarna. Men också för att skapa förståelse för vårt gemensamma sociala och samhälleliga liv genom att påvisa hur betydelsen av kön kan ta sig uttryck i social dokumentation vid myndighetsutövning.

Datainsamlingen tog mycket längre tid än förväntat vilket har påverkat studiens urval. Med facit i hand borde kontakt med andra kommuner tagits tidigare. Från start var studiens syfte att undersöka utredningar om ansökan om personlig assistans enligt LSS, personkrets 1. När vi till slut kom i kontakt med en kommun som var intresserad fattades beslut om att byta till personkrets 3 då det i denna kommun inte fanns personlig assistans ärenden hos personkrets 1. Utredningar kring personlig assistans är mycket kontrollerade i sitt språk utifrån rekvisiten som ska uppfyllas. Dokumenten är därför mycket lika varandra samt upprepande. Därmed hade det även varit intressant att titta på utredningar angående andra insatser, exempelvis särskilt boende, daglig verksamhet, ledsagning. Vi är medvetna om att vårt urval inte är representativt då studiens urval medvetet är mindre och vinklat för att kunna göra en djupare analys. Den här uppsatsen skulle kunna ses som en pilotstudie för en större studie.

Även om datainsamlingen drog ut på tiden gav väntan en möjlighet att skapa en välarbetad grund till uppsatsen. När empirin var insamlad var vi förberedda genom att vara ordentligt inlästa på studiens analysmetod, teori och forskning vilket vi anser haft en positiv inverkan på analysarbetet. Som nämnt kan den kvalitativa innehållsanalysen genomföras på olika abstraktions- och tolkningsnivåer vilket kan vara både en fördel och nackdel. Arbetet har skett väldigt nära texten vilket kan bero på utredningarnas utformning där meningarna är korta och koncisa. Det har resulterat i en detaljerad kodning av det manifesta innehållet. Detta skulle kunna leda till att helhetssammanhanget missas (Lundman & Hällgren Graneheim, 2012). Vi tror dock inte att det har skett då vi har haft ambitionen under analysen att ta hänsyn till utredningarna i sin helhet samt att vi har varit två och har kunnat diskutera våra uppfattningar med stöd i teori och forskning. En reflektion angående analysarbetet är att vi genomgående börjat med männen både när vi läste, kategoriserade och kodade samt presenterade resultat och analys. Det visar att även med en medvetenhet om den sociala konstruktionen går det inte att fly de institutionaliserade normer och föreställningar som finns om kvinnligt och manligt. Ungefär halvvägs genom uppsatsen gjordes denna upptäckt. Det kan återigen kopplas till mannen som norm och kvinnan som avvikande. Det blev lättare att presentera resultatet genom att börja med mannen. Vi uppfattade att deras utredningar som objektiva och professionellt skrivna. Det var främst i kvinnornas utredningar vi fann avvikelser i språket, syftningar och fokus. Även vår insats är ett exempel på den sociala konstruktionen. Vi är med och återskapar samt upprätthåller den sociala konstruktionen av man och kvinna trots vår ambition, som nämnt i förförståelsen, om att hålla oss objektiva. Påverkan av den sociala konstruktionen, normer samt dess konsekvenser blir synliga i studien.

Under studien har etiska risker kontinuerligt övervägts, såsom identifiering och språkval. Exempelvis togs beslutet att ytterligare aidentifiera de meningsbärande enheter som presenterats i resultatdelen genom att utesluta stad, kommun, namn och årtal. Vidare har vi haft ambitionen att använda oss av Socialstyrelsens termonologiska råds (2007) begreppsdefinition av funktionshinder och funktionsnedsättning. Vi anser att det bidrar till en mer positiv och individuell syn på målgruppen samt minskar ett slentrianmässigt stämplande och kategoriserande.

Referenslista

Vetenskapliga artiklar

Apelmo, Elisabet (2012) (Dis)Abled bodies, gender, and citizenship in the Swedish sports movement, *Disability & Society*, 27:4, 563-574, DOI: 10.1080/09687599.2012.659459. Tillgänglig på internet: <http://dx.doi.org/10.1080/09687599.2012.659459> [2014-03-26].

Barron, Karin (1997) The Bumpy Road to Womanhood, *Disability & Society*, 12:2, 223-240, DOI: 10.1080/09687599727344 Tillgänglig på internet: <http://dx.doi.org/10.1080/09687599727344> [2014-03-26].

Barron, Karin (2002) Who am I? Women with learning difficulties: (re)constructing their selfidentity, *Scandinavian Journal of Disability Research*, 4:1, 58-79, DOI: 10.1080/15017410209510783 Tillgänglig på internet: <http://dx.doi.org/10.1080/15017410209510783> [2014-03-26].

Hirdman, Yvonne (1988). Genussystemet: reflexioner kring kvinnors sociala underordning. [Elektronisk resurs]. *Kvinnovetenskaplig tidskrift*, nr 2, 1988. Tillgänglig på internet: http://books.google.se/books?id=bd_3A8At_VUC&pg=PT376&lpg=PT376&dq=kvinnovetenskaplig+tidskrift+nr+3+1988&source=bl&ots=kSeyFK_YsV&sig=iJ6j6YM_YYYYRib4whioxfUsqvVM&hl=sv&sa=X&ei=-RBWU6f-IcnTs-gbxy4DoCw&ved=0CDIQ6AEwAQ#v=onepage&q=kvinnovetenskaplig%20tidskrift%20nr%203%201988&f=false [Hämtad 2014-04-22].

Hirdman, Yvonne (1993). Skevläsning: till debatten om genussystemet. [Elektronisk resurs]. *Kvinnovetenskaplig tidskrift*, nr. 2, 1993, s. 57-61. Tillgänglig på internet: <http://ojs.ub.gu.se/ojs/index.php/tgv/article/viewFile/1845/1617> [Hämtad 2014-04-11].

Böcker

Barron, Karin (2004a). Vem är jag? Utvecklingsstörda kvinnor (re)konstruerar sin identitet. I Barron, Karin (red.). *Genus och funktionshinder*. Lund: Studentlitteratur. s. 121-154

Barron, Karin (2004b). Genus och funktionshinder. I Barron, Karin (red.). *Genus och funktionshinder*. Lund: Studentlitteratur. s. 15-52

Barron, Karin (2008). Kön och funktionshinder. I Grönvik, Lars & Söder, Mårten (red.). *Bara funktionshindrad? Funktionshinder och intersektionalitet*. 1. uppl. Malmö: Gleerups. s. 28-46

Barron, Karin (2009) Maktmedveten omsorg och socialt arbete. I Gunnarsson, Evy, Szebehely (red.). *Genus i omsorgens vardag*. Stockholm: Gothia. s. 66-81

- Berger, Peter L. & Luckmann, Thomas (1966). *The social construction of reality: a treatise in the sociology of knowledge*. 1. ed. Garden City, N.Y.: Doubleday.
- Berglund, Stig-Arne (2000). *Social pedagogik: i goda möten skapas goda skäl*. 1 uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Bergström, Göran & Boréus, Kristina (2012). Innehållsanalys. I Bergström, Göran & Boréus, Kristina (red.). *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. 3. uppl. Lund: Studentlitteratur. s. 49-90
- Björklund, Maria & Paulsson, Ulf (2003). *Seminarieboken: att skriva, presentera och opponera*. Lund: Studentlitteratur.
- Blennberger, Erik (2005). *Etik i socialpolitik och socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.
- Boolsen, Merete Watt (2007). *Kvalitativa analyser: Forskningsprocess, människa, samhälle*. 1. uppl. Malmö: Gleerup.
- Bryman, Alan (1997). *Kvantitet och kvalitet i samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur.
- Eriksson, Lisbeth & Markström, Ann-Marie (2000). *Den svårfångade socialpedagogiken*. Lund: Studentlitteratur.
- Eriksson-Zetterquist, Ulla & Styhre, Alexander (2007). *Organisering och intersektionalitet*. 1. uppl. Malmö: Liber
- Gardsäter, Maria, Wallenius, Elisabeth & Möller, Kerstin (2011). Att leva med en sällsynt diagnos. I Drakos, Georg & Hydén, Lars-Christer (red.) *Diagnos och identitet*. 1. uppl. Stockholm: Gothia. s. 29-49
- Gunnarsson, Evy (1998). Socialbidrag - en fråga om kön? I Sandquist, Anna-Marie (red.). *Åt var och en efter behov: en rapport från programberedningen Kommunerna och jämställdheten om jämställdhet inom socialtjänsten*. Stockholm: Kommentus. s. 51-91
- Hacking, Ian (1999). *Social konstruktion av vad?* 1. uppl. Stockholm: Thales.
- Hallstedt, Pelle, Högström, Mats & Nilsson, Riitta (2013). Samtal – en väg till gemenskap för äldre. I Eriksson, Lisbeth, Nilsson, Gunilla & Svensson, Lars A. (red.). *Gemenskaper: socialpedagogiska perspektiv*. Göteborg: Bokförlaget Daidalos AB. s. 163-179
- Hirdman, Yvonne (2001). *Genus – om det stabilas föränderliga former*. 1. uppl. Malmö: Liber.
- Ineland, Jens, Molin, Martin & Sauer, Lennart (2013). *Utvecklingsstörning, samhälle och välfärd*. 2., [rev.] uppl. Malmö: Gleerups.
- Jacobsen, Dag Ingvar (2007). *Förståelse, beskrivning och förklaring: Introduktion till samhällsvetenskaplig metod för hälsovård och socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.

Kalman, Hildur & Lövgren, Veronica (2012). Etik i forskning och etiska dilemman. I Kalman, Hildur & Lövgren, Veronica (red.). *Etiska dilemman: forskningsdeltagande, samtycke och utsatthet*. Malmö: Gleerups. s. 23-38

Larsson, Larsåke (2010). Intervjuer. I Ekström, Mats & Larsson, Larsåke (red.). *Metoder i kommunikationsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur. s. 53-86

Lindberg, Lars & Grönvik, Lars (2011). *Funktionshinderspolitik: en introduktion*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur.

Lundman, Berit & Hällgren Graneheim, Ulla (2012). Kvalitativ innehållsanalys. I Granskär, Monica & Höglund-Nielsen, Birgitta (red.). *Tillämpad kvalitativ forskning inom hälso- och sjukvård*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur. s. 187-201

Lykke, Nina (2009). *Genusforskning: en guide till feministisk teori, metodologi och skrift*. 1. uppl. Stockholm: Liber.

Mattsson, Tina (2010). *Intersektionalitet i socialt arbete: teori, reflektion och praxis*. 1. uppl. Malmö: Gleerup.

Molin, Martin (2013). Delaktighet och gemenskap på internet. I Eriksson, Lisbeth, Nilsson, Gunilla & Svensson, Lars A. (red.). *Gemenskaper: socialpedagogiska perspektiv*. Göteborg: Bokförlaget Daidalos AB. s. 233-256

Piuva, Katarina & Karlsson, Lis Bodil (2012) Introduktion. I Piuva, Katarina & Karlsson, Lis Bodil (red.). *Genusperspektiv i socialt arbete*. 1. utg. Stockholm: Natur & kultur. s. 7-54

Proposition 1999/2000:79. *Från patient till medborgare*. Stockholm: Socialdepartementet.

Schlytter, Astrid (1999). *Kön och juridik i socialt arbete: tillämpningen av 3 § LVU på länsrättsnivå*. Lund: Studentlitteratur.

Skærbæk, Eva (2012). Ansvar, anonymitet och kunskapsanspråk. I Kalman, Hildur & Lövgren, Veronica (red.) *Etiska dilemman: forskningsdeltagande, samtycke och utsatthet*. Malmö: Gleerups s. 132-145

Svensson, Kerstin, Johnsson, Eva & Laanemtets, Leili (2008). *Handlingsutrymme: Utmaningar i socialt arbete*. 1 utg. Stockholm: Natur & Kultur.

Taylor, Steven J. & Bogdan, Robert (1998). *Introduction to qualitative research methods: A guidebook and resource*. 3. ed. New York, N.Y.: Wiley.

Thomassen, Magdalene (2007). *Vetenskap, kunskap och praxis: introduktion till vetenskapsfilosofi*. 1. uppl. Malmö: Gleerups utbildning.

Åhnby, Ulla, Svensson, Lars A. & Henning, Cecilia (2013). Delaktighet och gemenskap skapar engagemang: framtidsverkstad i Trollhättan. I Eriksson, Lisbeth, Nilsson, Gunilla & Svensson, Lars A. (red.). *Gemenskaper: socialpedagogiska perspektiv*. Göteborg: Bokförlaget Daidalos AB. s. 141-162

Avhandlingar

Mattsson, Tina (2005). *I viljan att göra det normala: en kritisk studie av genusperspektivet i missbrukarvården*. Doktorsavhandling, Lund: Lunds universitet, 2005.

Hamreby, Kerstin (2004). *Flickor och pojkar i den sociala barnvården: föreställningar om kön och sociala problem under 1900-talet*. Doktorsavhandling, Umeå: Umeå universitet, 2005. Tillgänglig på internet:
<http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:umu:diva-386> [2014-].

Elektroniska källor

Socialstyrelsens terminologiska råd (2007). *Frågor och svar om funktionsnedsättning och funktionshinder, användning av begreppen [Elektronisk resurs]*. Tillgänglig på internet:

http://www.socialstyrelsen.se/fragorochsvar/funktionsnedsattningochfunktio#anchor_1 [2014-03-26].

Socialstyrelsen (2008). *Mot en mer jämställd sjukvård och socialtjänst [Elektronisk resurs]*. Stockholm: Socialstyrelsen. Tillgänglig på Internet:

http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/8839/2008-131-1_20081311_rev1.pdf [2014-04-21].

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning [Elektronisk resurs]*. Stockholm: Vetenskapsrådet. Tillgänglig på internet: http://www.cm.se/webbshop_vr/pdf/etikreglerhs.pdf [2014-04-06].

Martino, Wayne & Pallotta-Chiarolli, Maria (2003). *So what's a boy?: addressing issues of masculinity and schooling*. Maidenhead: Open University Press. Tillgänglig på internet:

<http://www.facebook.com/l.php?u=http%3A%2F%2Fsite.ebrary.com.ezproxy.server.hv.se%2Flib%2Fvast%2FdocDetail.action%3FdocID%3D10172377&h=IAQGKLLrI> [2014-04-30].

Bilagor

Bilaga 1 Informationsbrev

HÖGSKOLAN VÄST

2014-00-00

Ansökan om att ta del av sekretessbelagda handlingar i samband med examensarbete på kandidatnivå.

Vi som ansöker heter Josephine Hellström och Ida Rydén och är studenter på det socialpedagogiska programmet vid Högskolan Väst, Trollhättan. Som vi vid ett tidigare telefonsamtal nämnt skriver vi nu vårt examensarbete. Studiens syfte är att ur ett genusperspektiv undersöka och analysera det skriftliga språket i utredningar enligt Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS)(SFS 1993:387).

Vi ber därför om att ta del av utredningar som berör individer som tillhör personkrets 3 enligt 1 § p.3 LSS. Utredningarna bör vara avidentifierade gällande namn, personnummer, bostadsort samt handläggarens uppgifter. Dock är det av vikt att vi får veta vilket kön den berörda individen har.

Utredningarna kommer användas i uppsatsen och kommer efter godkänd examination att förstöras. Det är endast vi, vår handledare och vår examinator som kommer kunna ta del av materialet. Om ni önskar kommer vi naturligtvis att skicka er ett exemplar av uppsatsen när den är examinerad.

Vid frågor eller för mer information om vår studie är ni välkomna att kontakta oss. Väl mött och med vänliga hälsningar

Josephine Hellström
Tel: xxx-xxx xx xx
josephine.hellstrom@student.hv.se

Ida Rydén
Tel: xxx-xxx xx xx
ida.ryden@student.hv.se

Jag har härmed tagit del av ovanstående information och lämnar mitt samtycke till att begärda utredningar får användas i studiens syfte.

Signatur

.....

Namnförtydligande samt befattning

.....

Handledare

Cecilia Henning, Docent
Tel: xxx-xxx xx el. xxx-xxx xx xx
cecilia.henning@hv.se

Högskolan Väst
Institutionen för individ och samhälle
461 86 Trollhättan
Tel 0520-22 30 00, Fax 0520-22 30 99
www.hv.se